Risk Toplumu Bağlamında Ekolojik Mültecilik

İbrahim Oğulcan Erayman[*]

Ulrich Beck'in Risk Toplumu teorisinin en çarpıcı noktalarından birisi insanın doğrudan ya da dolaylı olarak ürettiği "risk"lerin kontrolünü büyük ölçüde elinden kaçırdığı vurgusudur. Bu bağlamda yaşadığımız çağda "riskler"in en karakteristik özellikleri kestirilemezlik ve hesaplanamazlıktır. "Risk"lerin ne zaman ve nerede, ne ölçüde tahribata yol açacağını belirlemek imkânsız gibidir. Nükleer felaket olasılıkları, insan sağlığı noktasındaki belirsizlikler, su ve yiyecek kıtlığı, ekolojik kriz gibi kitleleri ilgilendiren meseleler Risk Toplumu teorisinin başlıca gündemlerini oluşturmaktadır. Biz de çalışmamız kapsamında, yaşadığımız cağın ayırıcı özelliklerinden birini teşkil eden "risk"lerden, ekolojik riskleri merkeze alıp, ekolojik risklerin kitleleri göç etmeye zorlama potansiyeline odaklanacağız.

Göç olgusu temelde, insanların zorlayıcı etkenlerle istemli ya da istemsiz olarak mevcut yaşam alanlarının dışına çıkmak zorunda kalması biçiminde tanımlanabilir. Bu basit tanımda en belirleyici nokta "istem"dir. Yer değiştirme eyleminin istemli ya da istemsiz (gönüllü ya da gönülsüz, planlı ya da plansız) şekilde gerçekleştirilmesi eyleyenin statüsünün mülteci ya da göçmen biçiminde belirlenmesinin en temel ölçütü olacaktır. Bu doğrultuda çevresel felaketler gibi son derece zorlayıcı sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda kalan insanların statüleri göçmen değil mülteci olacaktır. Bu kavramsal ayrımın vurgulanması birçok bakımdan hayatidir. Her şeyden evvel en temel insan hakkı olan can güvenliği gereği yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda kalacak bu insanların hukuki statüleri uluslararası bağlamda etkin ve tartışmaya yer bırakmayacak bir biçimde tanınmalıdır. Ekolojik mülteciler, terk ettikleri yerlere ya kısa vadede dönemeyecek ya da hiç dönemeyecek insanlardır. Bu bağlamda uluslararası düzlemde statülerinin tanınması onlar için hayatidir. Elbette onların sadece hukuki statülerinin sağlanması yeterli olmayacak bunun yanında yeniden yerleşecekleri yerlerdeki sosyal statülerinin tanınması da gerekecektir. Bu son nokta, mültecilerin sosyal statülerinin tanınması noktası, genelde mültecilik durumunu özelde ise ekolojik mültecilik durumunu tek yönlü ele alınmasını kanımızca olanaksız kılmaktadır. Bu hususstaki herhangi bir değerlendirmede ekolojik mülteciler yanında ev sahibi topluluğun da göz önünde bulundurması elzem gözükmektedir. Bu çalışma kapsamında biz de ekolojik mültecilik meselesini ev sahibi topluluğu da analize katacak biçimde değerlendirmeye gayret edeceğiz.

Risk toplumu dinamikleri içerisinde kimin ne zaman göçmen ya da mülteci olacağı, hangi toplumun ne zaman ev sahibi olacağı tamamen belirsizdir. Bu belirsizlik, mülteci meselesi gibi insani krizler karşısında uluslararası dayanışmayı zaruri kılmaktadır. Bugünün yardım edenlerinin yarının insani yardıma muhtaç konumda kalmayacağının, bugünün ev sahiplerinin yarının konukları olmayacağının kanımızca

[*] (Uludağ Üniversitesi)

hiçbir garantisi yoktur. Özellikle ekolojik kriz gibi insan kontrolünün neredeyse tamamen dışında problemler bizce bunun en sarih gösterenleridir.